

KWARTALNIK PEDAGOGICZNY

1970. XV. évfolyam, 1. és 2. szám

A Varsói Egyetem Pedagógiai Intézete által szerkesztett és 1955-től rendszeresen megjelenő folyóirat negyedévenként lát napvilágot. A szerkesztőbizottság munkáját ŁUKASZ KURDYBACHA és WINCENTY OKON, a nálunk is jól ismert szakemberek irányítják. A lapban első helyen a nemzetközi érdeklődésre számot tartó tanulmányokat közlik orosz és angol nyelvű összefoglalókkal, majd a hazai kutatás legfrissebb eredményeiről beszámoló kisebb közlemények, cikkek következnek. A folyóirat első sorban a gyakorló pedagógusok elméleti továbbképzését kívánja elősegíteni, ennek érdekében feloleli a nevelésemélet, a didaktika, a neveléstörténet, a gyermek- és fejlődés- lélektan, valamint a modern pedagógiai gyakorlat legkülönbözőbb kérdéseit. Ezenkívül rendszeresen beszámol a lengyel és a külföldi szakirodalom legújabb terméseiről is.

Az 1970. évi első számot részben a két nagy évfordulónak (LENIN-centenárium, Lengyelország 25 éve szabad) szentelték. Jelentős tanulmányok méltatják LENIN munkásságának hatását a szocialista pedagógia fejlődésére, valamint átfogó képet adnak az elmúlt negyedszázad lengyel szocialista pedagógiájának elméleti és gyakorlati eredményeiről.

E kötet első tanulmányát ŁUKASZ KURDYBACHA írta (*Mystli Lenina o szkole i wychowaniu komunistycznym — Lenin gondolatai az iskoláról és a kommunista nevelésről, 3—35. l.*), amelyben Lenin művei alapján részletesen elemzi a szocialista pedagógia előtt álló feladatokat. Lenin már a 19. század végén több írásban rámutatott a cári Orszországi oktatási rendszerének és ügyének elmaradottságára és körvonalazta a szocialista pedagógia legfontosabb nevelési feladatait, kiemelve a proletár forradalomra és a szocializmus építésére való előkészítés fontosságát. Hasonlóan a lenini pedagógia gondolataival foglalkozik HELIODOR MUSZYŃSKI (*Problematyka młodzieży i wychowania w twórczości Lenina i jej znaczenie dla współczesnej pedagogiki socialistycznej — Az ifjúság és a nevelés kérdése Lenin műveiben és jelentősége a korszerű szocialista pedagógiában, 35—65. l.*) tanulmánya.

STANISŁAW CZAJKA a lenini eszmék hatását

elemzi a lengyel ifjúsági mozgalomban (*Idea Lenina we współczesnym polskim ruchu młodzieżowym, 65—79. l.*). A tanulmány bevezetőjében a szerző Lenin és az ifjúsági mozgalom kapcsolatáról ír, majd részletesen kifejti Leninnek az ifjúsági mozgalom céljairól és feladatairól vallott nézeteit. E nézetek szellemében történeti fejlődésében ábrázolja a lengyel ifjúsági mozgalom szerepét Lengyelország újjáépítésében és a szocializmus alapjainak lerakásában. A jelenlegi szakaszban bemutatja a szocialista ifjúsági brigádok nevelő hatását mind a világnézeti problémák leküzdése, mind pedig a munkához való viszony kialakítása szempontjából.

Lenin nagy jelentőséget tulajdonított az iskolán kívüli nevelésnek a forradalmi tömegek tudatának átalakításában. A forradalom győzelmének egyik zálogát látta ebben, de a győzelem után is fontos feladatok megoldását várta az agitációtól és a felvilágosító munkától. Elsőrendű feladatnak tartotta az analfabétizmus leküzdését, mint a tömegek felvilágosításának és meggyőzésének első lépését. A kulturális forradalom legfontosabb jelszavává vált "tanulni, hogy tudjunk és így öntudatosan vehessünk részt a forradalomban!"-jelszó lenini gondolat. E témakörből írta TADEUSZ WUJEK „Lenin a oświata pozaszkola (Lenin és az iskolán kívüli nevelés, 79—89 l.) című tanulmányát.

Részben az iskolán kívüli nevelés, részben az iskolai nevelés fontos eszközének tekintette Lenin a filmet és ezért szorgalmazta a szocialista filmművészet megteremtését. A szovjet állam megalapítója élénk figyelemmel kísérte a játékfilm fejlődését és kezdeményezésére jött létre az első szovjet filmstúdió is. A film nevelő hatását kívánta Lenin igénybe venni a szocialista öntudat és hazafiság kialakításában. Nemcsak ezzel, hanem a Lenin életéről és a szocialista forradalomról készített filmek jelentőségével foglalkozik JANINA KOBLowska közleményében. (*Lenin i film — Lenin és a film, 89—99. l.*)

A szocialista lengyel oktatásügy helyzetét tárgyaló tanulmányok közül külön figyelmet érdemel a lengyelországi orosz nyelvi oktatás, időszere kérdéseivel foglalkozó közlemény.

TADEUSZ LEWOWICKI alapos felmérés alapján összegezte az orosz nyelv oktatásának problémáit. (*Motywy uczenia sie języka rosyjskiego w szkole podstawowej — Az orosz nyelv oktatásának motívumai az általános iskolákban, 99—111. l.*). Elsősorban a pozitív, a tanulást elősegítő indító okokat tárja fel, majd az oktatás eredményességét befolyásoló tényezőket vizsgálja.

A programozott történelemtanítás számos új vonatkozására világít rá ADELA BORNHOLT-ZOWA és JADWIGA DAABOWA tanulmányukban. (*Próba zastosowania niektórych zasad i regul programowania do analizy układu treści nauczania historii w szkole — A programozás alapelveinek és szabályainak néhány alkalmazási szempontja az iskolai történelemtanítás analíziséhez, 111—123. l.*). A szerzők az ókori Görögország történetének egy szemelvényén keresztül számos új módszertani tapasztalatot ismertetnek, egyben felhívják a figyelmet néhány olyan kérdésre, amelynek kidolgozása az elkövetkezendő idő feladata.

Alapos elemző tanulmányt közöl BARBARA RABNIEWSKA a lengyel általános iskolai hálózatról és a tankerületek nagyságáról. (*Podobienstwa wojewodztw ze względu na sieć szkół podstawowych — Megyei hasonlóságok különböző tekintettel az általános iskolai hálózatra, 131—141. l.*). Statisztikai felmérések alapján elemzi a szerző az iskolák létszámának alakulását és összehasonlítja az ország 5 legnagyobb városának (Lódz, Poznan, Krakkó, Varsó és Wrocław) átlagait a megyénkenti helyzettel. A felmérést és az összehasonlítást az 1965/66-os és az 1966/67-es tan évekről készített adatok alapján végezte el.

KAZIMIERZ Z. SOWA a felsőoktatási intézmények felvételi rendszerét érintő témakörrel foglalkozik, nevezetesen azzal, milyen indító okok befolyásolják a főiskolákra, illetve az egyetemekre való jelentkezést. A szerző három jelentős lengyel felsőoktatási intézményben végzett felmérést, a katowicei Pedagógiai Főiskolán, a krakkói Jagello Egyetemen és az ugyancsak itt működő Műszaki Egyetemen. A felmérés szempontjai a következők voltak: hol laknak a szülők, egyéni érdeklődés vagy valami más (szülői és tanári hatás) ösztönözte az egyetemre való jelentkezést, a középiskolai tanulmányok alatt a felvételi tárgyakból ért el jó eredményeket stb., Sowa tanulmányában (*Droga studenta na wyższa uczelnie. Mikrosrodowiskowe uwarunkowania podejmowania decyzji o kszataczeniu sie w szkole wyższej — Az egyetemisták útja a főiskolákra. A felvételi rendszer szűkkörnyezeti feltételekhez való kötése, 153—171. l.*) pontos statisztikai adatokkal kísérve elemzi a főiskolások körében végzett felmérésének tapasztalatait. Ugyancsak a középiskolai tanulmányokat befejező fiatalok további sorsát érintő kérdéssel foglalkozik JADWIGA NOWAK (*Pedagogiczne problemy startu zawodowego młodzieży — Az üzemi mun-*

kát elkezdő ifjúság néhány pedagógiai kérdése, 183—195. l.). E közlemény is felméréseken alapul és részletesen elemzi az üzemi munkába állt fiatalok számos pályakezdesi problémáját. Az elemzés a következő kérdések alapján történik: milyen a munkáról alkotott elképzelés és a valóság viszonya, milyen az iskolai felkészítés és milyen hiányosságok jelentkeznek a munka folyamán, milyen segítséget igényelnek a fiatalok és mi okozza az esetleges elszigetelődést.

E szám utolsó két tanulmánya más országok oktatási problémáival foglalkozik. Az első A. A. MIKABERIDZE tollából a szovjet ifjúság hazafias neveléséről szól. (*Wykorzystanie postępowych tradycji narodu w wychowaniu młodzieży radzieckiej — A nemzeti hagyományok következetes kihasználása a szovjet ifjúság nevelésében, 201—214. l.*). A szerző bevezetőjében elemzi a kommunista hazafias nevelés és a nemzeti múlt hagyományainak egységét. A továbbiakban felsorol néhány olyan szempontot, amely kellőképpen illusztrálja a korszerű hazafiasságra való nevelést a szovjet iskolákban. Ilyen például a fegyveres felkelések okának, jelentőségüknek a feltárása a történeti dokumentumokon és a későbbi feldolgozásokon keresztül. A szovjet ifjúság hazafias nevelésénél fontos helyet foglalnak el a nagy hővédő háborúk történetének tanítása.

TADEUSZ WUJEK az angol felnőttoktatás helyzetét, illetve az angol helyi igazgatási szervek művelődési részlegeinek szerepét ismerteti közleményében (*Oswiata dorostych a lokalne władze oswiatowe w Anglii — A helyi igazgatási hatóságok művelődési részlegei és a felnőttoktatás Angliában, 211—221. l.*).

Az 1970. évi 2. szám jelentősebb tanulmányai a szakmai képzés különböző kérdéseivel foglalkoznak. E problémakör nemcsak a középfokú, hanem a felsőoktatás időszerű és a népgazdaság által támasztott követelményeit is érinti. Ezenkívül az oktatást megkönnyítő demonstrációs eszközök alkalmazásával, a motívációval és a pedagógiai pszichológia kérdéseivel foglalkozó tanulmányokat is találunk a kötetben.

ZYGMUND ZEILENSKI tanulmányában (*Struktura programowa i ustrojowa szkolnictwa zawodowego a potrzeby gospodarski narodowej — A szakmai képzés szervezeti és tantervi felépítése és a népgazdaság követelményei, 3—17. l.*) összefoglalja a népgazdaság igényeihez alakított szakmai képzés szervezeti és tantervi fejlődését 1958-tól 1968-ig, majd az 1971—1975 között várható fejlődési lehetőségeket tárgyalja. Olyan kérdéseket vizsgál, mint például az átszervezés üteme, az iskolatípusok, tanfolyamok, a szakpedagógia időszerű kérdései, a tantervek módosítása, a szakpedagógusképzés színvonalának emelése és a szakképzéssel párhuzamos általános képzés megvalósítása.

Ugyancsak a szakmai képzés színvonalának emelésével együttjáró kérdést dolgoz fel JANUSZ TYMOWSKI (*Zmiany tresci pojecia „wyszsze wykształcenie” — A felsőfokú képzés fogalmának tartalmi változásai, 17—25. l.*) közleményében. A népgazdaság fejlődése nemcsak újabb szakmai igényeket támaszt, hanem alapjaiban befolyásolja a felsőfokú műszaki szakemberek képzését is. A „magasabb technika” fejlődése az oktatás majdnem minden területét érinti, kezdve a tananyag mennyiségi és minőségi változásától egészen a gyakorlati képzésig bezáróan. A szerző ilyen szempontok figyelembe vételével elemzi a műszaki képzés tágabb és szűkebb körét, egyben bemutatja a jelenlegi leghátterő követő hiányosságainak kiküszöbölési lehetőségeit.

Általában a szakmai képzés legfontosabb irányelveit és azok kutatási területeit vizsgálja tanulmányában TADEUSZ NOWACKI (*Stan badan procesow ksztalcenia zawodowego — A szakmai képzés helyzete, 25—45. l.*). Elsősorban a népgazdaság által támasztott követelményeknek a képzés területén történő vizsgálatát sürgeti, majd a tantervek módosításának és a tananyag tartalmának időszerű problémáit elemzi. A felsoroltakon kívül közli az utóbbi évek felméréseinek tapasztalatait, amelyekben az új iskolatípusok létesítésének szükségességét kutatták. Részben az előbbi tanulmány gondolatmenetét követi CZESLAW DEJNAROWICZ és TADEUSZ KARWAT közleménye (*Nowe koncepcje tworzenia programow nauczania dla szkól zawodowych — A szakmai iskolák számára kidolgozott új tantervek szempontjai, 45—67. l.*). Főleg a képzési folyamatot befolyásoló néhány módszertani vonatkozást tárgyal, így a munkaszervezés tudományának és a kibernetikának az alkalmazását. A tanulmány másik lényeges része a képzés céljának és tartalmának kapcsolatát és a megfelelő iskolatípusok kialakítását tekinti át.

A új szellemű és szervezetű szakmunkásképzés folyamatában igen lényeges szerepet kap a technikai eszközöknek az oktatási célokra való felhasználása. Ezt tanulmányozza MICHAŁ GODLEWSKI (*Techniczne srodki nauczania we wspólczesnej szkole zawodowej — Korszerű technikai eszközök a szakmai iskolákban, 79—93. l.*). A szerző saját felmérései alapján vizsgálja a technikai demonstrációs eszközök felhasználását a szakiskolákban, valamint az ezekkel járó didaktikai feladatok megoldására ad tanácsot. Ez előbbi tanulmány problémáját folytatja a fizika oktatásával kapcsolatban GUSTAW GEBURA és MIECZYSLAW SAWICKI (*Modelowanie w nauczaniu fizyki — Modellek a fizika tanításában, 93—113. l.*). A bevezetőben tömör áttekintést kapunk a fizika oktatása alatt felhasználható eszközökről, majd példákon keresztül mind pedagógiai, mind pedig pszichológiai magyarázatot adják a szerzők az ismertett eszközök segítségével folyó oktatás egyes szakaszainak.

A következő tanulmány történeti feldolgozásban mutatja be a hitleri megszállás alatti Lengyelország szakmunkásképzésének formáit, célját és különböző iskolatípusait. (JÓSEF KRASUSKI: *Szkolnictwo zawodowe w okresie okupacji hitlerowskiej na terenie Generalnej Guberni — A szakmunkásképzés a hitleri megszállás idején a General Gubernium területén, 113—124. l.*).

A kötet kisebb tanulmányainak sorát WOJCIECH MARCZYK közleménye kezdi el (*Motywy uczeszczenia do szkoly, dlaszce plany i ich realizacja przez uczniow w srodowisku uprzemyslawianym — A továbbtanulás okai, további tervek és azok megvalósítása egy ipari kerület iskoláiban, 121—131. l.*). A szerző Plock város esti iskoláiban végzett felméréséről számol be, amely során feleletet kíván adni a felnőttek továbbtanulását befolyásoló okokról. Tapasztalatait statisztikai adatokkal támasztja alá. Felmérésének szempontjait a következő csoportosításban közli: a felnőttek továbbtanulását a jobb üzemi előmenetel, tökéletesebb szakmai tudás vágya, a munkakör ellátásához szükséges végzettség megszerzése, a kollégák és barátok példája, a család rábeszélése, régen nem teljesíthető vágyak kielégítése és nem utolsósorban a saját gyermekeik előtti tudatlanság félelme eredményezi. A felmérés kiterjedt arra is, hogy az esti iskolákban végzett hallgatók közül hány százalék tanul tovább magasabb fokú intézményekben, és hány százalék változtat állást tanulmányainak befejezése után.

Gyermek- és fejlődéslektani témával foglalkozik JÓZEF FURMAN írása (*Wplyw różnych form pracy grupowej na strukture społeczne lkasy szkolnej — A csoportmunka kereteit befolyásoló különböző társadalmi tényezők az iskolai osztályokban, 145—159. l.*). A szerző saját felmérése alapján a következő kérdésekre keresett választ: hogyan befolyásolják a gyermek helyzetét a közösségi munkában szülei anyagi és társadalmi pozíciói, saját tanulmányi eredménye, valamint az iskolai és egyéb közösségi munkája.

Az analfabéták többsége Lengyelországban is a cigányság köréből kerül ki, és leküzdése nemcsak a művelődésügyi, hanem a társadalmi szervezetekre is komoly feladatokat hárít. JÓZEFA ZYWERTA (*Analfabetyzm w społeczenstwie cyganskim — Analfabétizmus a cigányok körében, 191—197. l.*) cigány telepeken végzett kutatásait összegezi tanulmányában, választ keresve a cigányokat érintő súlyos problémákra. A szerző beszámolt azokról a biztató kísérletekről, amelyek a cigányság analfabétizmusának felszámolására irányulnak.

TADEUSZ DOWJAT (*Wydarzenia i problemy w dziedzinie oswiaty i szkolnictwa w swiecie w 1968. r. — A világ 1968. évi eredményei és problémái az iskola- és nevelésügyi területén, 217—*

231. l.) az 1968-as év iskola- és neveléstügyi eredményeiről számol be. Az első helyen az analfabetizmus elleni küzdelmet említi, majd a nevelésügy fejlődésének különböző tendenciáit és nehézségeit ismerteti. Külön kiemeli a permanens nevelés szerepét a béke és az általános fejlődés szempontjából, majd az ifjúsági

szervezetekben folyó nevelőmunkát elemzi. A tanulmány erőteljesen hangsúlyozza a nemzetközi együttműködés fokozottabb kiépítésének fontosságát és szükségességét.

KAPRONCZAY KÁROLY

RIFORMA DELLA SCUOLA

1970. XVI. évfolyam, 1—12. szám

A *Riforma della scuola* olasz baloldali pedagógiai folyóirat 1970-ben XVI. évfolyamába lépett. Havonta jelenik meg. Gazdag anyagának egész évi termését itt csak nagyon vázlatosan tudjuk bemutatni, kevéssé lehet érzékeltetni sokrétűségét, eleven frissességét, tudományos igényességét is.

A folyóirat megszületése pillanatától — híven címéhez — az olasz iskolarendszer megújításáért harcol, és küzdelme szerves része a társadalom átalakításáért vívott harcnak. A társadalmi forrongás a lap hasábjain magas hőfokon jelenik meg; a *Riforma della scuola* bizonyít, érvel, vitázik, a *leghaladóbb pedagógiai nézetek orgánuma*. Politikuma olyan értelemben nyilvánul meg, ahogyan azt az egyik szerző megfogalmazta: önállóan, a magunk fejével gondolkodni, felelősséget érezni mindazért, ami a társadalomban végbemegy, nem csupán tudomásul venni a problémákat, hanem megoldásukért *celekedni*. Az általuk vitatott pedagógiai problémák egy jelentős része a mi új viszonyaink között már megoldódott, de az új, *nevelő iskola* tartalmi megközelítése számunkra is tanulságos.

A lap szerkesztőbizottsága közismert pedagógusokból, elméleti szakemberekből áll, akik közül néhányan hazánkban is jártak, pedagógiai tevékenységük nálunk is ismert. (Felelős szerkesztő LUCIO LOMBARDO RADICE; szerkesztők: MARIO A. MANACORDA, FRANCESCO ZAPPA. Főszerkesztő: LUCIO DEL CORNO). A lap az óvodától az egyetemig minden közérdekű pedagógiai problémával foglalkozik. Állandó melléklete a *Didattica di Riforma*, amely az általános iskola alsó és felső tagozata számára (per la scuola obbligatoria elementare e media) az egyes tantárgyak didaktikai és metodikai feldolgozásához ad segítséget.

Ha nem is merev szerkezetben, de alapvonaljaiban a folyóirat azonos rovatokat tartalmaz. Rövid vezércikk, „Iskola és politika”, „Pedagógia és didaktika”, „Társadalom és nevelés”, vélemények és viták, az iskola nemzetközi helyzete, rendszeres hazai és külföldi könyvismertetés.

A bemutatáshoz hozzátartozik, hogy *külső megjelenésének* néhány jellemző vonását is

kiemeljük. Nyolcadrét nagyságú, laponként változó színes fedőlappal, amelyet modern vonalú rajzok díszítenek. A lap mellékletével együtt 60—70 oldal, a nyári számok összevontak.

A tanulmányok zöme a *scuola media* (általános iskola felső tagozata) 1962-ben született reformjával és a *scuola secondaria superiore* (középiskola) előkészületben levő reformtervezetével foglalkozik. A *scuola media*, amely az ötéves elemi iskolára épül, hároméves kötelező iskolatípus, nagy vívmánya az utóbbi éveknek, de magán viseli a társadalomban rejlő ellentmondásokat, és ezért változatlanul az olasz pedagógiai gondolkodás központjában van. Ugyancsak sok ellentmondást rejt magában a *scuola secondaria* átszervezésére előkészített hivatalos javaslat is. Az iskolareform kérdéseit kettős megközelítésben tárgyalja a lap. Egyes cikkek a társadalmi harc alapkérdéseiből indulnak ki és vannak a következtetést az iskola helyzetére, mások az iskola mai belső helyzetének elemzéséből jutnak el bizonyos általánosabb érvényű megállapításra.

Politikai megközelítés

LUCIO LOMBARDO RADICE az 1970-es évet az iskola megújítása szempontjából az olasz politikai harc új korszakának nevezi. (*Un nuovo periodo?* 8—9. sz.). A fellendülés oka abban keresendő — írja — hogy az álferradalmi burzsoázia képtelen megoldani a szükséges reformokat, ez egyre nyilvánvalóbbá válik, az igazi forradalmi erők viszont szélesítik bázisukat az értelmiségiek és az ifjúság körében. Ez a növekvő új politikai erő potenciálisan az iskolareform ügyében bontakozhat ki legjobban. E gondolatot világítja meg más oldalról RENZO GIANOTTI *A munkásosztály hegemóniája* című (*L'egemonia della classe operaia*. 4. sz.) tanulmányában. Véleménye szerint az iskola átalakításáért folytatott harc új fázisát az teszi lehetővé, hogy a munkásosztály az iskolát is harci területnek tekinti. LUCIO DEL CORNO (*La riapertura — A kezdet*. 8—9. sz.) az iskola gyökeres megújítása érdekében a népi mozgalmak jelentőségét emeli ki, de alapfeltételnek tartja e mozgalmak tudatos